

Μακεδονικά

Τόμ. 3 (1956)

Ο γάμος εν Άργει Ορεστικώ

Στέλλα Σπανού-Αναγνωστοπούλου

doi: [10.12681/makedonika.1106](https://doi.org/10.12681/makedonika.1106)

Copyright © 2015, Στέλλα Σπανού-Αναγνωστοπούλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σπανού-Αναγνωστοπούλου Σ. (1956). Ο γάμος εν Άργει Ορεστικώ. *Μακεδονικά*, 3, 322–333.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1106>

Ο ΓΑΜΟΣ ΕΝ ΑΡΓΕΙ ΟΡΕΣΤΙΚΩ

Τὸ Ἄργος Ὀρεστικόν, ἰδιαιτέρα μου πατρίς, εἶναι κωμόπολις τοῦ Νομοῦ Καστοριάς, εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τὴν ἀπογραφὴν εὐρέθησαν περίπου 4.000 κάτοικοι. Βρίσκεται σὲ ἀρκετὰ καλὴν τοποθεσίαν, ἔχοντας στὸν ἀνοικτὸν τῆς ὀρίζοντα τὰ βουνά, πάνω στὰ ὁποῖα ἐγράφησαν τὰ ἔτη τοῦ 1940 - 1949. Κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους ὠνομάζετο Χρούπιστα. Τὸ τωρινὸ ὄνομά του, Ἄργος Ὀρεστικόν, ἐδόθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν Ὀρέστην, γυιὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος, καὶ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὴν Ὀρεστιάδα, ἐτέραν ὀνομασίαν τῆς λίμνης Καστοριάς. Τὸ ἔδαφός του εἶναι ἀρκετὰ πλούσιον καὶ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων του καλὴ. Τὰ παλαιὰ του ὅμως ἔθιμα ἐξέλιπον ὅλα καὶ αἱ σχετικαὶ συνθῆκαι ἤλλαξαν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Μπόρεσα νὰ συγκεντρώσω μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ πῶς γίνεται ὁ γάμος στὸ Ἄργος Ὀρεστικόν.

* *

Χ α ρ ἄ ὠνομάζετο γενικῶς ὁ γάμος κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους στὸ Ἄργος Ὀρεστικόν καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ὠνομάζεται ἀκόμη μέχρι σήμερον. Κατ' ἀναλογίαν ἢ συνηθεστέρα καὶ πιὸ προσφιλὴς εὐχή, τὴν ὁποίαν δίδουν στοὺς ἀνυπάνδρους εἰς τὸ Ἄργος Ὀρεστικόν, εἶναι « κ α ἰ σ τ ἡ χ α ρ ἄ σ ο υ ».

Τὰ ἦθη κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους ἦσαν αὐστηρότατα καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Ἄργους Ὀρεστικοῦ ἠναγκάζοντο νὰ ὑπανδρεύουν τὰ παιδιὰ των εἰς νεαρὰν ἡλικίαν, διότι ἐπίστευον ὅτι ἔτσι θὰ εἶχον τὸν καιρὸν νὰ ἀναθρέψουν τὰ παιδιὰ των, τὰ ὁποῖα θὰ ἦσαν σὲ θέσιν ν' ἀνακουφίσουν τοὺς γονεῖς των κατὰ τὰ γηρατειὰ ἀναλαμβάνοντας τὰ βάρη τῆς οἰκογενείας. Ὁ κανὼν αὐτός, τὸ νὰ ὑπανδρεύουν τὰ παιδιὰ των μικρά, στὸ Ἄργος Ὀρεστικόν ἦτο, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, γενικός. Ἄλλωστε καὶ ἡ παροιμία « γ ι ἄ μ ι κ ρ ὸ ς μ ι κ ρ ὸ ς π α ν τ ρ ἔ ψ ο υ γ ι ἄ τ ρ α ν ὸ ς κ α λ ο γ ε ρ ἔ ψ ο υ » ἔχει αὐτὴν τὴν ἔννοιαν.

Κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους, ὅταν αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι εἶχον πολὺ μεγαλυτέραν σημασίαν, ἡ ἐκλογή τῶν μελλονύμφων ἤρχετο εἰς πρωτεύουσαν μοῖραν, ἐνῶ τὸ ζήτημα τῆς προικὸς σὲ δευτερεύουσα. Διὰ νὰ συνδεθοῦν λοιπὸν δύο οἰκογένειαι στὸ Ἄργος Ὀρεστικόν ἔπρεπε νὰ εἶναι περίπου τῆς ἰδίας κοινωνικῆς τάξεως χωρὶς βέβαια νὰ παρορῶνται καὶ τὰ προτερήματα

τῶν διὰ τὸν γάμον προωρισμένων νέων. Αἱ λαϊκαὶ φράσεις « γ υ ν α ἰ κ α ἀ π ὸ σ ε ι ρ ᾶ καὶ σ κ υ λ ῖ ἀ π ὸ κ ο π ᾶ δ ι », καθὼς καὶ ἡ φράσις « π α π ο ὔ τ σ ι ἀ π ὸ τ ὸ ν τ ῥ ὸ π ο σ ο υ κ ι ᾶ ς ε ἶ ν α ι μ π α λ ω μ ἔ ν ο » ἦσαν οἱ κυριώτεροι γνώμονες κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς νύμφης. Ἐγίνετο δὲ ἡ ἐκλογὴ τῶν μελλογάμων ἀπὸ τοὺς γονεῖς των καὶ κατὰ κυριώτερον λόγον ἀπὸ τὸν πατέρα, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ ἄ φ έ ν τ η ς ὅλης τῆς οἰκογενείας. Ἡ γνώμη τῶν μεγαλυτέρων ἀδελφῶν ἦτο ἀπλῶς συμβουλευτικὴ. Μόνον ὅταν δὲν ὑπῆρχεν ὁ πατέρας, τὸν λόγον εἶχεν ὁ στενωτέρος συγγενὴς καὶ ὁ θεωρούμενος κηδεμὼν καὶ προστάτης. Ἐθεωρεῖτο φαῦλος καὶ ἐπιλήσιμων τοῦ ὀφειλομένου σεβασμοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς ὁ υἱὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐτόλμα νὰ ἀπευθύνῃ μόνος του πρότασιν γάμου, πολὺ δὲ περισσότερον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀπεφάσιζε νὰ ἐκλέξῃ μόνος του τὴν μέλλουσαν σύντροφον τῆς ζωῆς του. Πολὺ βαρύτεροι ἦσαν οἱ περιορισμοὶ διὰ τὴν κόρην, ἡ ὁποία ἐτύγχανε μεγάλης ἐπιτηρήσεως. Αἱ κόραι τοῦ Ἄργους ἌΟρεστικοῦ κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἔμενον περιορισμέναι στὰ πατρικά των σπίτια, ἀπ' τὰ ὁποῖα σπάνια ἐξήρχοντο. Στὴν ἐκκλησίαν ἐπήγαιναν τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν, τὸ Πάσχα, τὴν Πρώτην Ἀνάστασιν καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κοινωνήσουν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Διὰ τὴν περιορισμένην αὐτὴν ζωὴν, καθὼς καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ μέλλοντος συζύγου της, δὲν δυσανασχετοῦσε καθόλου ἡ νέα τῶν παλαιότερων χρόνων. Εἶχεν ἀπόλυτον πεποίθησιν εἰς τὴν ἀγάπην καὶ φροντίδα τῶν γονέων της, ἐδέχετο δὲ τὸν ἐκλεγέντα ἀπὸ τοὺς γονεῖς της σύζυγον εὐχαρίστως καὶ προσπαθοῦσε νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐτυχίαν.

Δὲν ἦτο βέβαια ξένος καὶ ὁ υἱὸς τῆς Ἀφροδίτης στοὺς νέους καὶ σταὺς νέας τοῦ Ἄργους ἌΟρεστικοῦ. Οἱ νέοι, ἐπηρεασμένοι ἀπ' αὐτόν, προσπαθοῦσαν νὰ καταστήσουν γνωστὸν τὸ αἶσθημά των στοὺς γονεῖς των μὲ φιλικὰ πρόσωπα, ὅταν ὁμως εὗρισκον ἀνυπέβλητα ἐμπόδια, τότε κατέφευγον οἱ τολμηρότεροι εἰς τὴν ἀπαγωγὴν. Οἱ γάμοι ὁμως αὐτοὶ προκαλοῦσαν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν γονέων καὶ τὴν περιφρόνησιν τῆς κοινωνίας. Ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἐπῆλθε ριζικὴ μεταβολὴ στὸ ζήτημα αὐτό.

Γενικῶς τὰ συνοικέσια κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους γινόταν διὰ κοινῆς συνεννοήσεως καὶ ἀποφάσεως τῶν γονέων. Ἡ συνεννόησις αὐτὴ γινόταν διὰ μεσιτείας προσώπων συγγενῶν ἢ φιλικῶς συνδεομένων μὲ τὴν οἰκογένειαν τοῦ νέου καὶ τῆς νέας. Τὰ πρόσωπα αὐτὰ ἢ ἦσαν ἄνδρες καὶ λεγόταν π ρ ο ξ ε ν η τ α ἰ ἢ γυναῖκες, ὀνομαζόμενες π ρ ο ξ ε ν ἦ τ ρ ε ς. Μεσολαβοῦσαν ἀπὸ συμπάθειαν καὶ ἀπὸ συγγενικὸν ἢ φιλικὸν ἐνδιαφέρον ἢ καὶ πολλὰς φορὰς ἡμείβοντο παίρνοντας τὰ λεγόμενα π ρ ο ξ ε ν ἰ ᾶ τ ι κ α. Κατὰ τὴν μεσολάβησιν ἐγίνετο συζήτησις διὰ τὴν προῖκα εἰς εἶδη ρουχιμοῦ, εἰς χρήματα καὶ κτήματα. Ὅταν δὲ ἡ νύμφη ἦτο μοναχοκόρη, ἀπεφάσιζαν νὰ πάρουν τὸν γαμπρὸ σ π ι τ ὄ γ α μ π ρ ο, ὁπότε δὲν γινόταν ἰδιαιτέρα συμ-

φωνία προικός. *Όλα θὰ ἦσαν γιὰ τὰ παιδιά τους.

*Όταν ἡ συμφωνία ἐθεωρεῖτο ὀριστικῶς τελειωμένη διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ προξενητοῦ ἢ τῆς προξενήτρας, ἐπήγαιναν στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ ὁ προξενητῆς μὲ μερικοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης καὶ ἔδιναν τὸν λόγον, ἔπειτα δὲ ἔφευγον. Μετὰ ἀπὸ ὀλίγες ὥρες ἢ καὶ ὀλόκληρον ἡμέραν ἐπήγαιναν στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ ὁ προξενητῆς καὶ μερικοὶ συγγενεῖς τῆς νύμφης, ὅπου ἀλλάζαν τὰ νισιάνια. Ἡ λέξις νισιάνια εἶναι τουρκικὴ καὶ σημαίνει σημάδια. Ἔχοντας στὰ χέρια λοιπὸν τὰ νισιάνια, ποὺ ἦσαν μανδῆλι μεταξωτό, δακτυλίδι καὶ ζουνάρι,¹ ἔμπαιναν μέσα στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ λέγοντας διάφορες εὐχές, ὅπως νὰ μᾶς ζήσουν, νὰ γεράσουν, καλὰ στεφανώματα, καὶ πολλὰ ἄλλα. Ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ γαμβροῦ ἔδιδον ὡς νισιάνια στὸν προξενητὴν καὶ τὴν παρθέαν τοῦ μανδῆλι μεταξωτὸ καὶ φλωρί. *Όταν ἐγύριζαν στὸ σπίτι τῆς νύμφης, ἐκερνοῦνταν καὶ ἐπανελάμβαναν τὶς ἴδιες εὐχές. *Ένας μάλιστα ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς πυροβολοῦσε στὸν ἄερα ἀπὸ ἓνα παραθύρο τοῦ σπιτιοῦ τῆς νύμφης, ἀναγγέλων μ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ εὐχάριστον γεγονός.

Μετὰ ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἐπεσκέπτοντο τὴν νύμφην οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι τοῦ γαμβροῦ, γιὰ νὰ ἐπισημοποιήσουν τὸν ἀρραβῶνα. Μετὰ τὸ κέρασμα ἡ νύμφη φιλοῦσε τὰ χέρια ὄλων τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ, οἱ ὅποιοι τῆς ἐχάριζον διάφορα δῶρα, ὅπως μανδῆλια, νομίσματα κ.λ.π. Αὐτὴ ἡ ἐπίσκεψις ὄλων τῶν συγγενῶν τοῦ γαμβροῦ στὸ σπίτι τῆς νύμφης λέγεται χαιρετισμός. Τραγουδοῦνται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς διάφορα τραγούδια. Ὁ πεθερός, ἡ πεθερὰ καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς ζητοῦσαν νὰ τραγουδήσῃ κάτι καὶ ἡ νύμφη. Σὲ περίπτωσιν, ποὺ δὲν μποροῦσε μόνη τῆς νὰ τραγουδήσῃ, τὴν βοηθοῦσαν καὶ ὄλοι τους. Τὸ τραγοῦδι, ποὺ ἔλεγε, εἶναι τὸ κατωτέρω :

*Τὸ χεῖλάκι σου, τὸ μαγουλάκι σου,
τ' εἶναι κίτρινο, γαλάζιο, πράσινο;
Μὴν ἀρρώστησες, μὴν θερμάθηκες;
— Ὅντε ἀρρώστησα οὔτε θερμάθηκα,
μόν' ἡ μάνα μου, ποὺ μ' εἶχε χαδιαρή,²
μ' ἀρραβώνιασε στὸν Πέρα μαχαλᾶ.
Βρίσκω πεθερά, σὰν τριανταφυλλιά,
βρίσκω πεθερό, κλωνὶ βασιλικό,
κὶ ἀνδραδέρφια δύο· μὰ τὸ μικρότερο,
μὰ τὸ μικρότερο ἦταν ἐξυπνότερο.*

¹ Τὸ ζουνάρι ἦταν μεταξωτὸ ὕφασμα, ποὺ ἐτύλιγαν οἱ νέοι τοῦ παλαιοῦ καιροῦ τὴν μέση των.

² Μονάκριβη.

Ὅλο μοῦ ἔλεγε κὶ ὄλο μ' ὀρμήνευε¹
 —Σήκω, νύφη μου, σήκω κὶ ἄλλαξε
 καὶ βάλε τὰ χρυσᾶ,
 καὶ βάλε τὰ χρυσᾶ,
 νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά,
 νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά,
 ν' ἀνάψης δύο κεριά,
 τὸ ἓνα στὴν Παναγιά,
 νὰ ζήσῃ ἡ πεθερά,
 καὶ τὸ ἄλλο στὸ Χριστό,
 νὰ ζήσῃ ὁ πεθερός.

Ὅταν ἔφευγον οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύμφης καὶ ἐπήγαιναν στὸ δικό του, τραγουδοῦσαν διάφορα τραγούδια. Τὸ κλασσικὸ τραγοῦδι αὐτῆς τῆς στιγμῆς εἶναι :

Σαρανταπέντε Κυριακὲς κ' ἐξήντα δυὸ Δευτέρες
 δὲν εἶδα τὴν ἀγάπη μου, δὲν εἶδα τὴν καλή μου.
 Ἐψὲς τὴν εἶδα στὸ χορό, τὴν εἶδα στὸ σεργιάνι,²
 μὲ δυὸ μανδήλια στὸ λαιμὸ καὶ τέσσερα στα χέρια.
 Καὶ μὲ τὸ μάτι τὴν πατῶ καὶ μὲ τὸ χεῖλι λέγω
 —Ποῦ ἴσαν ἐψές, ἀγάπη μου, ποῦ ἴσαν ἐψές, καλή μου;
 —Ἐψὲς ἤμουν στὴ μάνα μου, ἐψὲς στὴν ἀδελφή μου
 κὶ ἀπόψε εἴμαστε τὰ δυὸ, τὰ δυὸ τ' ἀγαπημένα.

Στὴν ἐπιστροφή εἶχαν μαζὶ καὶ τοὺς συγγενεῖς τῆς νύμφης, τοὺς ὁποίους ἔπαιρναν ἕως τὸ σπίτι, ὅπου τοὺς προσέφερον διάφορα κεράσματα, κατὰ προτίμησιν κρασί καὶ ξηροὺς καρπούς, ἰδιαιτέρως δὲ στραγάλια.

Μετὰ ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἐδίδον ἐπίσημο γεῦμα στὸ σπίτι τῆς νύμφης. Καλοῦσαν τὸν γαμβρὸν καὶ τοὺς δικούς του σὲ φιλιά καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ.³ Ἐπακολουθοῦσε γλέντι ἕως τὸ πρῶτ' μὲ γενικὴ εὐθυμία καὶ τραγούδια. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τραγουδιῶν ποὺ λέγονται, λέγεται καὶ τὸ πιὸ κάτω:

Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι ποῦ ἴσθαμε
 —κέρνα μας, κέρνα μας—
 νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε,
 —ἄντε νὰ κερνᾶς,
 νὰ καλοπερνᾶς—
 ἡμεῖς σᾶς ἀγαπούσαμε
 —κέρνα μας, κέρνα μας—

¹ Συμβούλευε.

² Περίπατο.

³ Φιλιά λέγεται τὸ γεῦμα.

κ' ἤρθαμε νὰ σᾶς δοῦμε.

—ἄντε νὰ κερνᾶς,

νὰ καλοπερνᾶς—

Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι πού 'ρθαμε

—κέρνα μας, κέρνα μας—

πέτρα νὰ μὴν ραΐση,

—ἄντε νὰ κερνᾶς,

νὰ καλοπερνᾶς—

νὰ ζήση ἢ νύφη κὶ ὁ γαμπρὸς

—κέρνα μας, κέρνα μας—

κὶ δλοὶ οἱ συμπεθέροι.

—ἄντε νὰ κερνᾶς,

νὰ καλοπερνᾶς.—

Μετὰ τὸ ἐπισφράγισμα τῶν ἀρραβῶνων ὁ γαμπρὸς τακτικὰ ἐπεσκέπτετο τὴν νύμφην στὸ σπίτι της, ἐνῶ ἡ νύμφη οὐδέποτε πῆγαινε στοῦ γαμβροῦ. Αἱ ἐπισκέψεις τοῦ γαμβροῦ ἦσαν τακτικώταται κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἀρραβῶνων· πολλὰ φορὰς ἔτρωγε καὶ στὸ σπίτι τῆς μνηστῆς του. Αἱ ἐπισκέψεις αὐταὶ συνωδεύοντο ἀπὸ διάφορα δῶρα πρὸς τὴν μνηστῆν καὶ τοὺς οἰκείους της, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν του κατάστασιν. Τὰ δῶρα αὐτὰ ἦσαν μεγαλύτερα κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς. Τὸ Πάσχα μάλιστα μαζὶ μὲ ἓνα ἀρνάκι, πού εἶχε βαμμένα κόκκινα τὸ κεφαλάκι του καὶ τὴ ράχη του, καὶ διάφορα ἄλλα δῶρα, ὁ γαμπρὸς ἔστελλε στὴ νύμφη καὶ τὴν χρυσοκέντητη πασχαλιάτικη λαμπάδα. Οἱ δεσμοὶ, οἱ συναπτόμενοι διὰ τῶν ἀρραβῶνων, ἐθεωροῦντο ἀδιάρρηκτοι, πολὺ δὲ σπάνια ἐπήρχετο διάλυσις ἀρραβῶνων καὶ αὐτὸ γινόταν μόνον, ὅταν ὑπῆρχον σοβαροὶ λόγοι. Ἡ διάλυσις ἐθεωρεῖτο μειωτικὴ καὶ γιὰ τὰ δυὸ μέρη, πρὸ πάντων διὰ τὴν νύμφην, ἢ ὁποῖα δύσκολα ξαναπαπαντρευόταν.

* *

Ὄταν ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἐτελεῖτο ὁ γάμος, ἤρχιζαν αἱ σχετικαὶ προετοιμασίαι. Πρῶτα πρῶτα ἐτοιμαζόταν ὁ ρουχισμὸς τῆς νύμφης. Καλοῦσαν στὸ σπίτι τῆς νύμφης μιὰ ράπτρια, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ ράψῃ ὅλα τὰ προικια τῆς νύμφης. Πρὶν ἀρχίσῃ νὰ κόβῃ τὰ διάφορα ὑφάσματα, ὑποκρίνεται καὶ λέει ὅτι τὸ ψαλίδι της δὲν κόβει· γιὰ νὰ κόψῃ, πρέπει νὰ τῆς χαρίσουν κάτι. Οἱ συγγενεῖς λοιπὸν τῆς νύμφης, οἱ εὐρισκόμενοι στὸ δωμάτιον, τῆς ρίχνουν διάφορα νομίσματα καὶ τότε ἀρχίζει ἡ προετοιμασία τῆς προίκας. Τὸ ἴδιον ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὸ ἔνδυμα τοῦ γαμπροῦ στὸ ράφτη, διότι κ' ἐκείνου τὸ ψαλίδι δὲν κόβει. Κατὰ τὴν

ὦραν δὲ αὐτὴν ἀνταλλάσσονται εὐχὲς καὶ κερνοῦνται.

Τὴν προηγουμένην τοῦ γάμου Κυριακὴν ὁ γαμπρὸς ἔστειλε στὴ νύμφη τὴ μ π ο γ ι ά. Ἡ μπογιὰ περιελάμβανε ἓνα σαποῦνι, ἓνα προσόφι, ἓνα μπουκάλι λεβάντα, ἓνα μαντῆλι μεταξωτὸ καὶ ἴκνα.¹ Αὐτὰ ὅλα τὰ τοποθετοῦσαν σὲ ἓνα δίσκο μεγάλο καὶ τὰ ἔστειλαν μ' ἓνα ἀγόρι, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ παρέδιδε τὰ δῶρα, ἔπαιρνε καὶ τὸ δικό του δῶρον ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς νύμφης.

Τὴν Δευτέρα ἔψηναν τὸν καφέ, γιὰ νὰ ἔχουν φρέσκο ὅλην τὴν ἑβδομάδα. Μετὰ ἀπὸ τὸ ψήσιμο τὸν στούμπιζαν σὲ τ ο υ μ π έ κ ι α.² Τὴν Τρίτη καθάριζαν τὸ σπίτι καὶ τὴν Τετάρτη ἢ ἄλλην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος αὐτῆς συνέτασσαν τὸ π ρ ο ι κ ο σ ύ μ φ ω ν ο ν καὶ τὸ παρέδιδον στὸν γαμπρὸ μαζὶ μὲ τὸ τράχωμα. Τ ρ ά χ ω μ α λένε στὸ Ἀργεὶς Ὀρεστικὸν τὴν προῖκα εἰς μετρητά. Ἄλλοι τὸ τράχωμα τὸ ἔπαιρναν τὴν Παρασκευήν. Παραθέτομεν κατωτέρω ἓνα ἀπόσπασμα ἐνὸς προικοσυμφώνου τοῦ ἔτους 1922.

Π ρ ο ι κ ο σ ύ μ φ ω ν ο ν

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

Αὐτὸς ὁ κατ' ἀρχὰς ποιήσας τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰπὼν αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε τὴν γῆν.

*Καιγὼ ὁ (ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς νύμφης) . . . . .
 συνοικίας Ἐκκλησιάρχου προικίζω τὴν κόρη μου . . . . .
 εἰς νόμιμον γάμον Πρῶτον καὶ τὴν δίδω τὸν Κον . . . . .
 υἶδὸν τοῦ . . . . ., ... εἰς Χρούμισταν μὲ ζωὴν εἰρη-
 νικὴν καὶ μακροήμερον (ἀκολουθοῦν ὅλα τὰ εἶδη τῆς προικός).*

Καὶ τὰ Πολετεκόμενα χρήματα χιλιάδας εἴκοσι πέντε (ἀριθ. 25.000). Αὐτὰ τὰ δίδω τὴν κόρη μου (ὄνομα κόρης) νὰ ζήσουν νὰ γεράσουν, ὁ Θεὸς νὰ τοὺς δώσῃ τὰ καλὰ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ καὶ τὶς εὐχὰς τῆς Παναγίας καὶ Πάντων τῶν Ἁγίων καὶ τὰς εὐχὰς τῶν ἀναθρεψάντων γονέων. Ἀμήν.

Ἐν Καστορίᾳ τῇ 7ῃ Δεκεμβρίου 1922

Ὁ Γράψας

Ἰ ε ρ ε ν ε

(Ἐπογραφή)

Ὁ Πατὴρ

(Ἐπογραφή)

Εὐχομαι καλὴν ζωὴν

Κατὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς Τετάρτης ἡ νύμφη λουζόταν κ' ἔβαφε τὰ μαλλιά της μὲ ἴ κ ν α. Τὴν Πέμπτην τὸ ἀπόγευμα πιάνουν τὸ π ρ ο ζ ῦ μ ι στὸ σπίτι τῆς νύμφης, καθὼς καὶ στὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ. Τώρα πῶς πιάνουν τὸ

¹ Κοινῶς ὀκνά.

² Λέξις τουρκικὴ, ποὺ σημαίνει μεγάλο πέτρινο γουδί.

τὸ προζῦμι. Ἐνα κοριτσάκι, πού νά ἔχη μητέρα καὶ πατέρα, διότι ἀπαγορεύεται νά εἶναι ὄρφανό, πιάνει τὸ προζῦμι. Τὸ κοριτσάκι αὐτό, πρὶν πιᾶσῃ τὸ προζῦμι, φορεῖ μιὰ τ σ ί π α καὶ μιὰ ἄσπρη καθαρή ποδιά. Τ σ ί π α στὸ Ἄργος Ὀρεστικὸν λένε ἕνα εἶδος μαντηλιοῦ βαμβακεροῦ, τὸ ὁποῖον φοροῦν οἱ Χριστιανὲς στὸ κεφάλι τους κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας. Διαλύει σὲ μιὰ κατσαρόλα, πού ἔχει νερό, παλαιὸ ζυμαρί, ἀλάτι καὶ ἀλεῦρι, ἀνακατῶναι ὅλα καλά, βάζει τὴν κατσαρόλα αὐτὴν στὸ κεφάλι του καὶ κάνει τρεῖς ὀλόκληρους γύρους στὸ δωμάτιο χορεύοντας. Οἱ παρευρισκόμενοι συγγενεῖς τραγουδοῦν διάφορα τραγούδια, ἡ δὲ μητέρα τῆς νύμφης χαρίζει νομίσματα στὸ μικρὸ κοριτσάκι. Τὸ ἴδιο κάνει καὶ ἡ μητέρα τοῦ γαμβροῦ στὸ σπῆτι της. Ἄπὸ τὸ ζυμαρί ζυμώνουν καὶ κάνουν τῖς κ ο υ λ ο ὕ ρ ε ς . Τὴν πρώτη μάλιστα κουλούρα τὴν πάει ἀγόρι στὸ φοῦρνο. Τῖς κουλούρες τῖς χρησιμοποιοῦσαν μὲ τοὺς τ ε σ κ ε ρ ἔ δ ε ς ¹ ὡς προσκλητήρια εἰς τὸν γάμο. Κουλοῦρες ἔστελλον μόνον, ὅταν καλοῦσαν τοὺς μπρατίμους καὶ τὸν κουμπάρο.

Κατὰ τὴν Παρασκευὴν εἰς ἕνα δωμάτιον ἀραδιάζουν τὴν προῖκα τῆς νύμφης καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὅλες οἱ προσκεκλημένες γυναῖκες, πολλὲς φορὲς μάλιστα καὶ ἀπρόσκλητες, περνοῦσαν καὶ ἔβλεπαν τὴν προῖκα, ἐκφέρουσαι καταλλήλους εὐχάς. Τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς καλοῦσε τῖς φίλες της ἡ νύμφη στὸ σπῆτι της, γιὰ νά τακτοποιήσουν τὴν προῖκα της στὰ σεντούκια. Ἄφοῦ τελειώσουν τὴν δουλειὰ αὐτή, ἀρχίζουν τὰ τραγούδια καὶ τὸν χορόν. Πρὶν δὲ βάλουν τὴν προῖκα στὰ σεντούκια, ρίχνουν σ' αὐτὰ κουφέτα, ρύζι καὶ νομίσματα.

Κατὰ τὸ Σάββατον, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ ἡ παραμονὴ τοῦ γάμου, ἐμαγειρεύοντο τὰ φαγητὰ τῆς Κυριακῆς. Τὸ Σάββατον ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν καὶ πολλὲς φορὲς ὀλόκληρον τὴν ἑβδομάδα ἀπηγόρευον εἰς τὸν γαμβρόν νά ἰδῇ τὴν νύμφη, εἰς δὲ τὸ γλέντι, πού γινόταν τὸ Σάββατο βράδυ στὸ σπῆτι τῆς νύμφης, ἐπήγαιναν μόνον οἱ συγγενεῖς του. Τὸ πρῶτὸ τῆς Κυριακῆς ἡ νύμφη πάει μὲ τοὺς συγγενεῖς της στὴν πιὸ πλησιεστέρα πρὸς τὸ πατρικὸ της σπῆτι βρῦσην καὶ παίρνει νερὸ μὲ τὸ κανάτι. Ὅταν συνοδεύουν τὴν νύμφη, γιὰ νά πάη νά πάρη νερό, ἐκτὸς ἀπὸ κάτι ἄλλα τραγούδια τραγουδοῦν καὶ τὸ τραγοῦδι :

*Γλυκοχαράζει ἡ χαραυγὴ καὶ οἱ ὄμορφες κοιμοῦνται
καὶ ὄλου τοῦ κόσμου τὰ παιδιὰ γιὰ σένα συλλογιοῦνται.
Ὁρα καλὴ σου, μάτια μου, καὶ στὸ καλὸ νά πᾶτε,
γοργὰ νά πᾶς, γοργὰ νά ῥθῆς, [γοργὰ] νά μὴ μᾶς λησμονήσης,
κ' ἐμᾶς νά [μᾶς] ξαναθυμηθῆς καὶ πίσω νά γυρίσης.*

Ὅταν φθάσῃ στὴ βρῦση, ρίχνει μὲ τὸ στόμα της ἕνα νόμισμα μέσα στὸ νερὸ καὶ ἔπειτα γεμίζει τὸ κανάτι της. Γυρίζοντας πίσω στὸ πατρικὸ της

¹ Τεσκερές εἶναι τουρκικὴ λέξις· σημαίνει προσκλητήριον.

σπίτι, βρίσκει στὴν πόρτα του νὰ τὴν περιμένουν οἱ γονεῖς τῆς συγκληνιμέ-
νοι, διότι γιὰ τελευταία φορὰ θὰ πλύνουν τὰ χέρια τους μὲ νερό, ποῦ τὸ ἔ-
φερε ἡ κόρη τους. Ἐχουν βάλει στὸ κατῶφλι τῆς πόρτας τρία μεγάλα καὶ
γερά ξύλα κ' ἔχουν σκορπίσει ἐπάνω τους κρασί καὶ ρύζι. Ἐπάνω ἀπὸ αὐ-
τά, ἀφοῦ προηγουμένως ρίξη νερὸ τοὺς γονεῖς τῆς, γιὰ νὰ πλυθοῦν, περ-
νάει βάζοντας ὁμῶς πρῶτα τὸ δεξιὸ τῆς πόδι. Μέσα βρίσκει στὸ τραπέζι νὰ
τὴν περιμένη πιλάφι μὲ ζάχαρη. Κάθονται τότε ὅλοι μαζί, τὸ τρώγουν, μα-
ζί τους δὲ καὶ ἡ νύμφη.

Ἀφοῦ γίνονται ὅλα αὐτά, φέρουν τὴν νύμφη, γιὰ νὰ τὴν χτενίσουν.
Τὴν καθίζουσιν σὲ μιὰ καρέκλα στὴ μέση τοῦ δωματίου κὶ ἀρχίζουν τὸ χτε-
νισμα. Κατὰ προτίμησιν τὴν νύμφη χτενίζει μιὰ ἠλικιωμένη γυναῖκα, γιὰ
νὰ γηράσῃ καὶ ἡ νύμφη ὅπως αὐτή. Καθ' ὄν χρόνον γίνεται τὸ χτενισμα
τῆς νύμφης, τραγουδοῦν τὸ τραγοῦδι :

*Ἀργυρό μου χτένι,
σέρονε ἀγάλια ἀγάλια,
τρίχα [νὰ] μὴν ραῖση,
τρίχα νὰ μὴν πέση,
καὶ τὴν πάρη ὁ ξένος
καὶ τῆς κάνη μάγια,
καὶ τὴν κάνη μάγια,
μάγια καὶ πεθαίνη.*

—Κόρη μ[ου], ποιά μάνα σ' ἔκανε, χρυσῆ κοιλιά θὲ νὰ ἔχε,
καὶ ἡ κούνια, ποῦ σὲ κούναγε, ἦταν μαλαματένια.

—Ἡ μάνα μου ἦταν πέροδικα κὶ ὁ ἀφέντης μου σαίνης.

Ὅλα αὐτὰ γίνονται πολὺ πρῶτ.

Τώρα ἐρχόμεθα στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Τὴν ἰδίαν περίπου ὥρα μερι-
κοὶ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ μὲ τὴν μουσικὴν πᾶνε νὰ πάρουν ἀπὸ τὰ σπίτια
των τοὺς μπράτιμους. Μ π ρ ά τ ι μ ο ι εἶναι δύο φίλοι τοῦ γαμπροῦ, στοὺς
ὁποίους ἀναθέτει νὰ φροντίσουν γιὰ τὰ τοῦ γάμου. Αὐτοί, πρὶν ξεκινήσουν
ἀπὸ τὰ σπίτια των, παίρνουν καὶ τὰ κ α ν ἰ σ κ ι α τους. Κανίσκια εἶναι
λέξις βυζαντινὴ καὶ σημαίνει δῶρον. Ἀφοῦ ἀφήσουν τὰ κανίσκια στὸ σπίτι
τοῦ γαμπροῦ, μαζὶ αὐτὴν τὴν φορὰ μὲ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ οἱ
μπράτιμοι, πᾶνε νὰ καλέσουν καὶ νὰ πάρουν τὸν κουμπάρο. Τὸν παίρνουν
ἀπ' τὸ σπίτι του καὶ γυρίζουν πίσω στοῦ γαμπροῦ. Φέρνει καὶ αὐτὸς τὸ
κανίσκι του. Οἱ μπράτιμοι ὡς κανίσκι φέρνουν κουλοῦρες, ἀρνί, ταψί, ὁ
κουμπάρος ὁμῶς ἐπὶ πλέον φέρνει καὶ τὸ σ τ ε φ α ν ο μ ά ν δ η λ ο , τὸ
ὁποῖον εἶναι ὕφασμα, μὲ τὸ ὁποῖον τυλίγει τοὺς νεονύμφους κατὰ τὴν ὥραν
τῆς στέψεως. Καθ' ὅλας τὰς ἐπισκέψεις προσεφέροντο κρασί καὶ ξηροὶ
καρποί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁμῶς στραγάλια. Μερικοὶ μάλιστα στας ἐπισκέ-
ψεις αὐτὰς χορεύουν. Ὅπως εἶναι ὅλοι τώρα συγκεντρωμένοι μέσα σ' ἓνα

δωμάτιο, λούζουν τὸν γαμπρό. Κατὰ τὸ λούσιμο, πὺν γίνεται βέβαια ὑπὸ τοῦ κουμπάρου, τραγουδοῦν τὸ τραγοῦδι :

*Λούζεται τὸ ἀρχοντόπουλο σὲ μιὰ χρυσοῦ λεκάνη,
κι ὁ ροῦνος, πὺν τὸ ἔλουζε ἦτανε παλληκάρι·
ὡσάν τὸν ἥλιο ἔλαμπε, ὡσάν τὸν ἥλιο λάμπει.*

Μετὰ τὸ λούσιμο ἀκολουθεῖ τὸ ξύρισμα, κατὰ τὸ ὁποῖον λένε :

*Ἄργυρό [μου] ξυράφι,
σέρνε ἀγάλια ἀγάλια,
τρίχα νὰ μὴν πέση,
τρίχα [νὰ] μὴν ράση.*

Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ξεκινοῦν, ὅπως εἶναι ὅλοι μαζί, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γαμπρό, καὶ πᾶνε νὰ παραλάβουν τὴν προῖκα. Ἐμπρὸς ἀπὸ ὅλους πάει ἓνα δίτροχο ἀμάξι καὶ κατόπιν ἀπ' αὐτὸ ἓνα ἀγόρι μὲ τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα προορίζονται γιὰ τὴν νύμφη. Αὐτὰ εἶναι ἓν ζευγὸς κάλτσες, ἓν ζευγὸς παντόφλες, μία ὀμπρέλα καὶ τὸ δευτεράτιο φόρεμα τῆς νύμφης. Ἀκολουθεῖ μετὰ ἀπ' αὐτὰ ἡ μουσικὴ καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ. Φθάνουν στὸ σπίτι τῆς νύμφης καὶ προσπαθοῦν νὰ μποῦν μέσα. Στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ αὐτοῦ περιμένουν καὶ ἀπαγορεύουν τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ νὰ μποῦνε μέσα δύο ἢ τρία ἀγόρια ἀρκετὰ μεγάλα, ζητοῦν μάλιστα, γιὰ ν' ἀφήσουν νὰ πάρουν τὴν προῖκα, πληρωμή. Ἀναγκάζονται λοιπὸν οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ νὰ δώσουν κάτι. Κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτὴν ἐκερνοῦνταν πολλὰ γλυκά. Ἀφοῦ πάρουν τὴν προῖκα καὶ τὴν τακτοποιήσουν στὸ δίτροχο ἀμάξι καὶ δέσουν στὸ λαιμὸ τοῦ ἀλόγου δύο ἄσπρα μεταξωτὰ μαντήλια, ξεκινοῦν μεγαλοπρεπέστατα πρὸς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Κάνουν δὲ τώρα μεγαλύτεραν διαδρομὴν, γιὰ νὰ τὴν ἐπιδείξουν. Οἱ γονεῖς τῆς νύμφης κι αὐτοὶ στέλνουν τὰ δῶρα τοῦ γαμπροῦ τοὺς μὲ τὴν προῖκα μὲ τὸ ἴδιο παιδάκι, πὺν ἔφερε τὰ δῶρα προηγουμένως τῆς κόρης τους.

Τὸ μεσημέρι ὅλοι τοὺς κάθονται νὰ φᾶνε. Κατὰ τὸ ἀποχαιρετιστήριον τοῦτο γεῦμα τρώει ἡ νύμφη ἀρκετὰ ὑπὸ τὰς συνεχεῖς πιέσεις τῶν συγγενῶν τῆς. Μετὰ ἀπὸ τὸ γεῦμα ἐσηκόνετο ἡ νύμφη καὶ ἐπήγαινε σὲ ἰδιαίτερο δωμάτιο νὰ στολισθῇ. Ἐκεῖ οἱ στενώτερες φίλες τῆς τῆς φοροῦν τὰ νυφικὰ καὶ τὴν στολίζουν μὲ γιορλάντες, τέλια καὶ ἄσπρη σκέπη. Ἀφοῦ τελειώσῃ τὸ στόλισμα τῆς νύμφης, αὐτὴ φιλεῖ τὰ χέρια τῶν γονέων τῆς καὶ τῶν συγγενῶν τῆς. Ἐπειτα στέκεται ὀρθὴ σὲ μιὰ γωνιὰ ἐνὸς δωματίου, ἡ ὁποία εἶναι στολισμένη μὲ λουλούδια τῆς ἐποχῆς, στὸ πάτωμα δὲ εἶναι στρωμένο καινούργιο κίλιμι. Κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν φθάνουν οἱ προσκεκλημένοι.

Στὸ σπίτι τοῦ ὁ γαμπρὸς κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν φορεῖ τὰ γαμπριάτικα. Κατόπιν ξεκινᾷ ἡ πομπὴ μεγαλοπρεπεστάτη. Στὴν ἀρχὴν αὐτῆς εὗρίσκεται ὁ κουμπάρος μὲ τὸ *μ π α ῖ ρ ά κ ι*.¹ Στὸ σταυρὸ τοῦ ἐπάνω τὸ μπαῖ-

¹ Τουρκικὴ λέξις σημαίνει σημαία.

ράκι ἔχει τρία μῆλα κ' ἓνα κλωνὶ βασιλικό. Πίσω ἀπὸ τὸν κουμπάρο ἀκολουθοῦν γονεῖς καὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ γαμπροῦ καὶ ὁ ἴδιος. Ἡ πομπή, ὅταν πλησιάσῃ στὸ σπίτι τῆς νύμφης, σταματᾷ, γιὰ νὰ δῆ, ἂν ὁ γαμπρὸς θὰ κατορθώσῃ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ τῆς νύμφης τὰ τρία μῆλα τοῦ μπαϊρακιοῦ. Ἡ μητέρα τοῦ γαμπροῦ κάθεται στὸ σπίτι της, γιὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὴν νύμφη της, πρὶν δὲ ξεκινήσῃ ὁ γυιὸς της, τοῦ δίδει νὰ πιῇ μὲ τὴν χούφτα της τρεῖς φορὲς κρασί καὶ τὸ ὑπόλοιπον τὸ ρίχνει στὸ κατῶφλι τοῦ σπιτιοῦ της τὴν ὥρα, ποὺ περνᾷ ὁ γυιὸς της. Ἡ πομπὴ σταματᾷ στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τῆς νύμφης, μπαίνουν τότε ὅλοι μέσα ἔκτος ἀπὸ τὸν γαμπρό, ὁ ὁποῖος κάθεται ἔξω καὶ ἀπέναντι αὐτῆς. Τοὺς προσφέρουν κ' ἐδῶ διάφορα γλυκά. Ἡ νύμφη τὴν ὥρα αὐτὴ προσπαθεῖ νὰ δῆ τὸν μέλλοντα σύζυγόν της ἀπὸ κάποιο παραθύρου μέσα ἀπ' τὸν κρίκο ἑνὸς δακτυλιδιοῦ καὶ μετὰ ἀπὸ ἓνα κόσκινο. Ἐφθανε ἡ συγκινητικώτερα στιγμή τῆς τελετῆς τοῦ γάμου. Ἡ νύμφη φιλοῦσε τὰ χέρια τῶν γονέων της, φιλοῦσε τ' ἀδελφία της, τοὺς συγγενεῖς της, τίς φίλες της καὶ ἀποχαιρετοῦσε γιὰ πάντα ὅλους τοὺς ἀγαπημένους της καὶ ὅλες τίς παιδικές της ἀναμνήσεις. Τὴν στιγμή ἐκείνη μιὰ βαθυτάτη ἱερὰ συγκίνησις κατελάμβανε ὅλους, οἱ ὁποῖοι ἦτο ἀδύνατον νὰ κρατήσουν τὰ δάκρυά των. Τὸ τραγοῦδι ἄλλωστε, τὸ ὁποῖον συνῶδευε καὶ τὸν χαιρετισμὸν ἐκείνον, μεγάλωνε τὴν συγκίνησιν :

Μάνα μου, τὰ λουλούδια μου συχνὰ νὰ τὰ ποτίζης,

- μάνα μου γλυκειά—

κάθε πρωτὸ μὲ δάκρυα, τὸ βράδυ μὲ τοὺς πόνοους.

—μάνα μου ἔχε γειά—

Ἀφήνω γειὰ τὸ σπίτι μου καὶ γειὰ τοὺς ἰδικούς μου,

ἀφήνω γιὰ τὴν μάνα μου τριῶν λογιῶν φαρμάκι,

—μάνα μου γλυκειά—

τὸ ἴνα νὰ πίνῃ τὸ πρωτὸ, τ' ἄλλο τὸ μεσημέρι,

τὸ τρίτο τὸ φαρμακερό, ὅταν θὰ μὲ θυμᾶται.

—μάνα μου γλυκειά—

Ἀφοῦ ἐξεπληροῦντο ὅλα αὐτὰ τὰ ἔθιμα, ἐσηκόνοντο ὅλοι, γιὰ νὰ φύγουν. Ὁ γαμπρὸς ἐξακολουθεῖ νὰ περιμένῃ ἀπέναντι τῆς θύρας τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ τῆς νύμφης. Ἐπροπορεύετο ἡ μητέρα τῆς νύμφης κρατῶντας στὰ χέρια της ἓνα κινάτι γεμάτο κρασί, ἔχυνε ἀπὸ τὸ κρασί αὐτὸ στὸ κατῶφλι τῆς πόρτας, ἀπ' ὅπου ἐπρόκειτο νὰ περάσῃ ἡ νύμφη. Ὅταν ἐφθανε ἡ νύμφη εἰς τὴν θύραν, ὁ γαμπρὸς ἔρριχνε ἔμπρός της νομίσματα, ρύζι καὶ ζαχαρωτά. Ἐπειτα ἐξεκινοῦσε ὁλόκληρος ἡ πομπὴ διὰ τὴν ἐκκλησίαν πρὸς τέλεσιν τῆς στέψεως. Ἡ νύμφη ὑπεβαστάζετο ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ της ἢ ἄλλου συγγενοῦς της. Στὴν ἐκκλησίαν συνέρρεον καὶ ἀπρόσκλητοι. Μόλις εἰσήρχοντο οἱ νεόνυμφοι στὴν ἐκκλησίαν, ὠδηγοῦντο ὑπὸ τοῦ ἱερέως εἰς

τὸ μέσον αὐτῆς καὶ ἤρχιζεν ὁ ἀρραβὼν, ἐπηκολούθει δὲ ἡ στέφης.

Ὅταν ἀνεγινώσκετο τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἔφθανε ὁ ἱερεὺς στὴν φράσιν «ἡ γυνὴ νὰ φοβῆται τὸν ἄνδρα», ὅλοι οἱ παριστάμενοι γελοῦσαν, διότι ἐνόμιζον ὅτι ἡ νύμφη προσπαθοῦσε νὰ πατήσῃ τὸ πόδι τοῦ γαμπροῦ, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τ' ἀνωτέρω. Δὲν ἐπραγματοποιεῖτο ποτὲ αὐτό, διότι κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους ἡ νύμφη ἦτο συνεσταλμένη καὶ συγχρόνως συγκινημένη ἀπὸ τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν δικῶν της. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐψάλλετο τὸ «Ἡσαΐα χόρευε», περιήγετο τὸ ζεύγος μετὰ τοῦ κουμπάρου καὶ τοῦ ἱερέως περὶ τὸν βωμόν. Οἱ παριστάμενοι ἔριπτον εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν νεονύμφων ρύζι καὶ κουφέτα. Μάχη πραγματικὴ γινόταν αὐτὴν τὴν στιγμὴν μὲ τὰ μικρὰ παιδάκια. Προσπαθοῦσαν νὰ συλλέξουν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα κουφέτα, γιὰ νὰ δώσουν στοὺς νέους καὶ τὰς νέας, οἱ ὁποῖοι τὸ ἐπόμενον βράδυ θὰ ἐτοποθέτουσαν αὐτὰ κάτω ἀπὸ τὸ προσκέφαλό των, γιὰ νὰ δοῦν τὸν γαμπρὸν ἢ τὴν νύμφην. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς στέψεως ἕνα ἀγοράκι καὶ ἕνα κοριτσάκι δίπλα ἀπὸ τὸν γαμπρὸ καὶ τὴν νύμφη ἐστέκοντο κρατῶντας στὰ χέρια τῶν ἀναμμένας τὰς λευκὰς γαμηλίουσ λαμπάδας. Μετὰ τὴν τελετὴν ὀλόκληρος ἡ πομπὴ ξεκινοῦσε ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς καὶ κατηυθύνετο εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ὁ ὁποῖος ὑπεβάσταζε τὴν νύμφην βαδίζοντας ἐξαιρετικῶς ἀργά.

Ἐφθάναν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του ἡ πεθερὰ περιέμενε μὲ μιὰ κουλούρα, ἕνα ποτήρι βούτυρο κ' ἕνα ποτήρι μέλι. Τοποθετοῦσε τὴν κουλούρα στὸ κεφάλι τῆς νύμφης κ' ἔπειτα ἡ νύμφη βουτῶντας τὸ ἕνα τῆς δάκτυλο ἔκανε τρεῖς σταυρούς, ἕνα στὸ ἐπάνω μέρος τῆς πόρτας καὶ δύο σταυροὺς στοὺς διπλανοὺς τοίχους. Ἐβάζε μετὰ τὸ δεξιὸν πόδι κ' ἔμπαινε. Μετὰ ἀπὸ ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἔβγαζαν τὴν νύμφη στὸ χορὸ σὲ χῶρο ἀνοικτό, ἔμπρὸς ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ἡ ὁποία ἐχόρευε ἐξαιρετικῶς ἀργά. Νὰ πῶς γινόταν αὐτὸς ὁ χορὸς. Πρῶτος ἐχόρευε ὁ κουμπάρος, στὸν ὁποῖο τραγουδοῦσαν :

Ἐβγαῖτε, ἀγόρια, στὸ χορὸ, νὰ ἰδῆτε πῶς χορεύουν,

νὰ ἰδῆτε καὶ νὰ μάθετε πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη.

Ἀπὸ τὰ μάτια πιάνεται, στὰ χεῖλη κατεβαίνει,

καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλη στὴν καρδιὰ ριζώνει καὶ δὲν βγαίνει.

Μετὰ ἀπ' τὸν κουμπάρον ἐχόρευε ἡ κουμπάρα, στὴν ὁποίαν τραγουδοῦν:

Κουμπάρα, ποὺ στεφάνωσες τὰ δύο σου κυπαρίσσια,

νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς καὶ ἡ Παναγία νὰ κάνῃς καὶ βαφτίσια.

Ἐν συνεχείᾳ χόρευε ἡ νύμφη, ὁ γαμπρός, οἱ γονεῖς τῶν καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς. Ἀφοῦ λήξῃ ὁ χορὸς, ὅλοι φεύγουν καὶ μένουν μόνον οἱ νεόνυμφοι μὲ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ. Ἀργὰ τὸ βράδυ ὁ γαμπρὸς φορῶντας μιὰ ἄσπρη ποδιὰ πάει νὰ καλέσῃ τὸν κουμπάρο στὸ τραπέζι· μόλις δὲ ἔλθῃ ὁ κουμπάρος, ἀρχίζει τὸ γεῦμα καὶ ἔξακολουθεῖ τὸ γλέντι ἕως τὰς πρωτῖνὰς ὥρας.

Γιὰ δευτέραν φοράν τὸ πρῶτ' ἰδὼς τῆς Δευτέρας πᾶνε στὴν βρύσην τὴν νύμφη γιὰ νερὸ μόνον οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ. Συνοδεύουν τὸν κουμπάρον ἕως τὸ σπίτι του καὶ μένουν μόνοι οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ μὲ τοὺς νεονύμφους. Κατὰ τὴν Δευτέραν ὅλοι οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύμφης στέλνουν στὸ σπίτι τῶν νεονύμφων γλυκά.

Κατὰ τὸ μεσημέρι τῆς Τετάρτης οἱ νεόνυμφοι καὶ οἱ οἰκεῖοι τοῦ γαμπροῦ πῆγαιναν στὸ πατρικὸ σπίτι τῆς νύμφης, ἐφιλεύοντο ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς, οἱ ὅποιοι τοὺς παρέθετον πλουσιώτατον τραπέζι μὲ χαρὲς καὶ τραγοῦδια. Τὸ γεῦμα αὐτὸ λέγεται ἐπιστροφήα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν χτενίζουσι τὴν νύμφην. Στὸ χτένισμα αὐτὸ τραγουδοῦν τὸ τραγοῦδι:

*Σ' ὄσους γάμους κὶ ἂν ἐπῆγα,
τέτοιο ἀνδρόγυνο δὲν εἶδα,
νὰ ᾽ναι ἡ νύφη τρυγωνάκι,
κὶ ὁ γαμπρὸς περιστεράκι.
Καὶ στῆς νύμφης τὴν τοεμπέρα
γράμματα ἦταν γραμμένα,
κὶ ὁποιος τὰ πρωτοαναγνώσῃ
μὲ τὴν νύμφη θ' ἀνταμώσῃ.
Ὁ γαμπρὸς τ' ἀνάγνωσε,
μὲ τὴν νύμφη ἀντάμωσε.*

Τὴν Πέμπτη ἡ πεθερὰ βάζει τὴν νύμφη νὰ κἀνη πίττα, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν στέλνει σὲ ὅλους τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύμφης. Τὴν Παρασκευὴ τὸ ζεῦγος τῶν νεονύμφων μένει στὸ πατρικὸ τῆς νύμφης ἕως τὸ μεσημέρι τοῦ Σαββάτου.

Κατὰ τὴν ἐπομένην τοῦ γάμου Κυριακὴν τὸ ζεῦγος πηγαίνει στὴν ἐκκλησίαν μὲ τὸν κουμπάρο καὶ τοὺς μπρατίμους. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας ἄρχιζαν τὰ σεργιανίσματα, αἱ ἐπισκέψεις δηλαδὴ τῶν νεονύμφων σὲ οἰκογενεῖας, πρὸς τοὺς προσεκάλουσι. Τοὺς προσέφερον πολλὰ γλυκά, ἀπαραίτητα ὅμως σὲ κάθε σπίτι ἦσαν τὰ κουφέτα. Ἐτσι τὴν Κυριακὴν αὐτὴν ἔληγεν ὁ γάμος μὲ τὰ τόσα ἀξιοπεριέργα ἤθη καὶ ἔθιμά του, ὅπως γινόταν κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους στὸ Ἀργεῖ Ὀρεστικόν. Ὅλα αὐτὰ ὅμως τὰ συγκινητικὰ ἔθιμα ἐξέλιπον, ὅπως ἀκριβῶς ἔχει γίνῃ καὶ εἰς ἄλλας μακεδονικὰς πόλεις.